

REGIONALE STEDELIJKE INVESTERINGSAGENDA ALMELO - HENGELO - ENSCHEDE 2050

BIJDRAGE TWENTSE STEDEN AAN DE NATIONALE OPGAVEN

In opdracht van gemeenten Almelo, Hengelo, Enschede
en provincie Overijssel

SAMENVATTING

De groene technologische topregio Twente wil haar rol als krachtig vliegwiel in het netwerk van Europese economische regio's verder versterken. In 2050 komen economische kracht, (inter)nationale bereikbaarheid, hoogstedelijke dynamiek en ruimte, groen en kwaliteit van leven samen in een stedelijke regio waar je altijd buiten bent. Met deze agenda levert de regio een significante bijdrage aan de internationale concurrentiekracht van Nederland.

Met hoogopgeleid (internationaal) talent kan het innovatieve economische ecosysteem in Twente ook in de toekomst als aanjager voor de Nederlandse economie fungeren. Voor het behouden en aantrekken van dit talent is de kwaliteit van de regio in termen van welzijn, kwaliteit van leven, gezondheid en sociale netwerken cruciaal. Het stedelijk gebied Almelo-Hengelo-Enschede speelt hierin een sleutelrol.

Almelo, Hengelo en Enschede kunnen compleet en verantwoord met circa 100.000 inwoners doorgroeien naar een stedelijke regio met circa 420.000 inwoners. De regio levert niet alleen in kwantiteit, maar juist in kwaliteit een bijdrage aan een nog beter Nederland. We zetten in op een levendige woon- en leefomgeving met voldoende dynamiek en reuring, aantrekkelijk voor nieuw talent en bedrijven. Anders dan in veel andere delen van Nederland, heeft onze regio de ruimte om aan deze groeisprong invulling te geven.

De ligging van Twente op het kruispunt van verschillende (inter)nationale corridors is een belangrijke troefkaart. Deze ligging kan beter worden benut. Daarvoor zetten we in op een intraregionaal mobiliteits- en openbaarvervoersysteem. Een andere troefkaart is de kwaliteit van het Twentse landschap. De leefkwaliteit wordt versterkt door groene en blauwe structuren in de stad te verbinden en de kwaliteit van het landelijk gebied door te trekken naar de stad.

De Regionale Stedelijke Investeringsagenda (RSIA) schetst langs vier lijnen een integrale aanpak om de bijzondere mix van wonen, werken, natuur, bereikbaarheid en voorzieningen in de gehele regio te ontwikkelen:

- Economische kracht
- Middelpunt in (inter)nationale corridors
- Hoogstedelijke dynamiek
- Landschap, bodem en water

Het doel van de RSIA is om met deze integrale aanpak de potentie van de drie Twentse steden optimaal te benutten. Daarbij zijn de drie steden onlosmakelijk verbonden met de regio: de opgaven in de regio en in de steden raken elkaar. We laten zien hoe de RSIA een unieke kans voor de hele regio vormt.

In de uitvoering van de RSIA werken bedrijfsleven, kennisinstellingen en overheden samen. Het vraagt een investeringsvolume door markt en overheid van circa 22 miljard euro. Hiermee is de RSIA een gezamenlijk aanbod van de gemeenten Almelo, Hengelo, Enschede en de provincie Overijssel aan de Rijksoverheid. We leveren een significante bijdrage aan het behalen van de ambities van het Rijk in de nieuwe Nota Ruimte en we nodigen het Rijk dan ook uit met ons invulling te geven aan deze ambitie.

INHOUDSOPGAVE

Samenvatting	4
1. Perspectief 2050	10
1.1 Twente: groene technologische topregio	11
1.2 Ontwikkeling in samenhang	12
1.3 De waarde voor Nederland	12
1.4 Uitvoering door samenwerking	13
2. Regionale investeringsopgaven	18
2.1 Economische kracht	20
2.2 Middelpunt in (inter)nationale corridors	26
2.3 Hoogstedelijke dynamiek	32
2.4 Landschap, bodem en water	40
3. Samenwerking vanuit coalities	48
3.1 Kerncoalitie	49
3.2 Twentse coalitie	49
3.3 Maatschappelijke coalitie	50
3.4 (Inter)nationale coalitie	50
Verantwoording	54

1

PERSPECTIEF 2050

Almelo, Hengelo en Enschede bieden het stadsleven van de toekomst. De drie Twentse steden bruisen van de energie, bedrijvigheid én nieuwe kansen. Dit gaat hand in hand met ruimte, groen en kwaliteit van leven. In het netwerk van Europese economische topregio's is Twente een krachtig vliegwiel. We bedénken niet alleen technologische topinnovaties, maar realiseren deze ook. Vanuit betrokken netwerken, hoogstaande kennis en toonaangevende ondernemingen in een groene omgeving. Oersterk, oplossingsgericht en veerkrachtig, gewoon zoals wij dat doen. Welkom in de toekomst van stadsleven en innovatie!

1.1 Twente: groene technologische topregio

Twente wil haar positie als groene technologische topregio versterken. Dat kan, want de regio is economisch sterk en heeft veel potentie voor Nederland en Europa. Almelo, Hengelo en Enschede in het bijzonder hebben een aantal krachtige troeven. Zie de ligging van het gebied als onderdeel van de driehoek Zwolle, Twente, Deventer, op het middelpunt van corridors tussen de Randstad en drie Duitse metropoolregio's. Zie de aanwezigheid van technologische topsectoren en kennisinstellingen. En zie de beschikbaarheid van ruimte voor nieuwe woningen.

In 2050 fungeert Twente als broedplaats, vliegwiel en aanjager van de Nederlandse economische kracht. Hier wordt geëxperimenteerd met alternatieve gewassen, smart farming en kringlooplandbouw. We leveren medische innovaties om de zorg bemenst en betaalbaar te houden. We vertalen mogelijkheden in chiptechnologie naar kansen voor het bedrijfsleven. De stedenband is economisch sterk en vitaal.

Met de Regionale Stedelijke Investeringsagenda (RSIA) wil Twente dit beeld realiseren. De drie steden Almelo, Hengelo en Enschede zetten daarvoor in op een groei van circa 317.000 inwoners in 2023 naar circa 420.000 inwoners in 2050. Dat

kan, want de drie steden hebben nog veel ruimte: anders dan in veel andere delen van Nederland. Groei in een hoogstedelijke agglomeratie betekent dat de massa en dichtheid in het stedelijk gebied hoger wordt. Dat gebeurt in lokale concentraties, met name in de spoor- en kanaalzones Almelo en Hengelo-Enschede, aangetrokken door een goede bereikbaarheid.

In balans met deze groei ontwikkelen Almelo, Hengelo en Enschede zich als een ecosysteem voor talentontwikkeling, wonen en werken. De aantrekkingskracht van kennisinstellingen, de hoogwaardige bedrijvigheid, het startupklimaat en de unieke, groene leefomgeving zijn de aandrijvers van groei, maar bieden ook stabiliteit en kwaliteit van leven. Op het middelpunt van (inter)nationale corridors, via een duurzaam en slim mobiliteitssysteem is de regio intern verbonden, maar ook extern met innovatieve werklocaties door heel Europa.

Alle aspecten van het Twentse landschap, bodem, water, energie en biodiversiteit zijn verweven met hoogstedelijke herontwikkeling van woon- en werkmilieus. Er is schuifruimte en flexibiliteit richting stadsrandzones die als overgangen naar het landelijk gebied fungeren en een verbinding vormen met de opgaven in het landelijk gebied. Met een hoogwaardige woon-, werk- en leefomgeving levert hoogstedelijk Twente meerwaarde voor de directe omgeving en functioneert het gebied als een vliegwiel voor de Nederlandse en Europese economie.

1.2 Ontwikkeling in samenhang

In de Regionale Stedelijke Investeringsagenda (RSIA) staat integraliteit centraal. Het versterken van de economische kracht van de groene technologische topregio, de verdichting rondom spoor- en kanaalzones, de energie-infrastructuur, het watersysteem en de ecologische en landschappelijke kwaliteiten hangen met elkaar samen.

Het vestigingsklimaat van de groene technologische topregio is gebaat bij een gezond bodem- en watersysteem. Daarmee zorgen we voor een leefomgeving die klimaatadaptief is en wordt voorkomen dat woningen en bedrijven (drink)wateraansluitingen mislopen. Verduurzaming van de logistieke sector is afhankelijk van de beschikbaarheid van waterstof vanuit Groningen. Op zijn beurt trekt de groene technologische topsector mensen aan die graag in een leefbare en toekomstbestendige leefomgeving willen wonen met hoogwaardige faciliteiten, korte reistijden en een divers woningaanbod.

De beschikbaarheid van talent en een energievoorziening die duurzaam, betrouwbaar en betaalbaar is, zijn belangrijke randvoorwaarden voor een innovatief economisch ecosysteem. Om hoogopgeleid (internationaal) talent naar de regio te

trekken, zijn welzijn, een gezonde leefomgeving en sociale netwerken cruciaal. Het stedelijk gebied Almelo-Hengelo-Enschede heeft hierin de sleutelrol. Hier is verdichting mogelijk tot een levendige woon- en leefomgeving met voldoende dynamiek en reuring.

Almelo, Hengelo en Enschede hebben de ruimte om invulling te geven aan de groeisprong waarbij de hoogwaardige werkgelegenheid en het groene landschap meegroeien. De drie steden zijn daarbij onlosmakelijk verbonden met de regio. Vraagstukken in de regio raken ook aan die van de steden. Bij het opstellen van de RSIA en bij de verdere uitwerking en uitvoering ervan is oog voor de belangen van de hele regio.

1.3 De waarde voor Nederland

De RSIA is een gezamenlijk aanbod van de gemeenten Almelo, Hengelo, Enschede en de provincie Overijssel. We leveren hiermee een significante bijdrage aan de ambities van het Rijk. We geven gehoor aan de wens van het Rijk om de verstedelijking niet alleen in de Randstad te accommoderen.

De RSIA bevat alle ingrediënten om de ruimtelijke puzzel in Nederland versneld op te lossen.

In het bijzonder gaat het om:

- Versterking van de nationale economie en internationale concurrentiepositie.
- Versnelling van de nationale woningbouwopgave van 900.000 extra woningen voor 2030.
- Doorontwikkeling van (inter)nationale bereikbaarheid.

De RSIA vormt hiermee een bouwsteen voor de nieuwe Nota Ruimte (2024). We sluiten aan bij doelen van de nationale Omgevingsvisie (NOVI)¹ en dragen bij aan de uitvoering van diverse Rijks(onderzoek)programma's zoals: Brede welvaart

“Stel-dat de groei van de bevolking niet meer wordt opgevangen in het zuiden, oosten en noorden van Nederland: wat is er dan nodig om dit mogelijk te maken en hoe kan water en bodem daarbij sturend zijn? En hoe kan de economie in deze regio's tegelijk meegroeien en daarmee hun specifieke economische krachten versterken om de kansen op werk in de nabijheid te vergroten?”

uit: Kamerbrief Minister Hugo de Jonge Regie op de ruimte en programma Mooi Nederland van april 2023

in de Regio's, Water en Bodem Sturend, Werklocaties, Nationaal Waterprogramma, Energiehoofdstructuur, Woningbouw, Mobiliteit en Bereikbaarheid en Gezonde, Groene Leefomgeving.

1.4 Uitvoering door samenwerking

De RSIA vormt een unieke propositie waarin het bedrijfsleven, kennisinstellingen en overheden samenwerken. De uitvoering door markt en overheid kent een investeringsvolume van circa 22 miljard euro. De Twentse steden nodigen het Rijk uit gezamenlijk invulling te geven aan deze ambitie.

De integrale benadering van deze RSIA vraagt om nauwe afstemming en samenwerking tussen de partijen die kunnen bijdragen aan de uitvoering ervan. Daarbij gaat het om de gemeenten Almelo, Hengelo, Enschede en de provincie Overijssel en tal van regionale publieke, semi-private en private partijen. In hoofdstuk 3 gaan we daar dieper op in.

Bovenal gaat het ook om een (gezamenlijke) inzet op nationaal niveau waartoe we het Rijk uitnodigen. Met de RSIA geven we immers invulling aan ambities en programma's van verschillende departementen.

Specifiek gaat het om de volgende ministeries:

- Economie & Klimaat
- Infrastructuur & Water
- Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
- Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties
- Onderwijs, Cultuur en Wetenschap

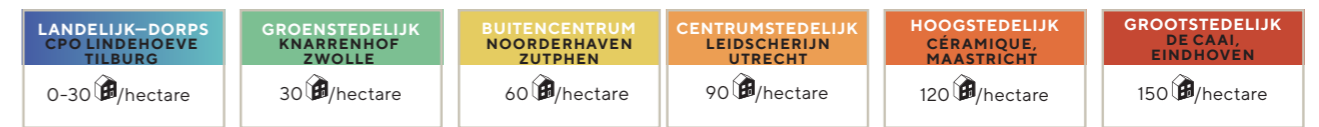
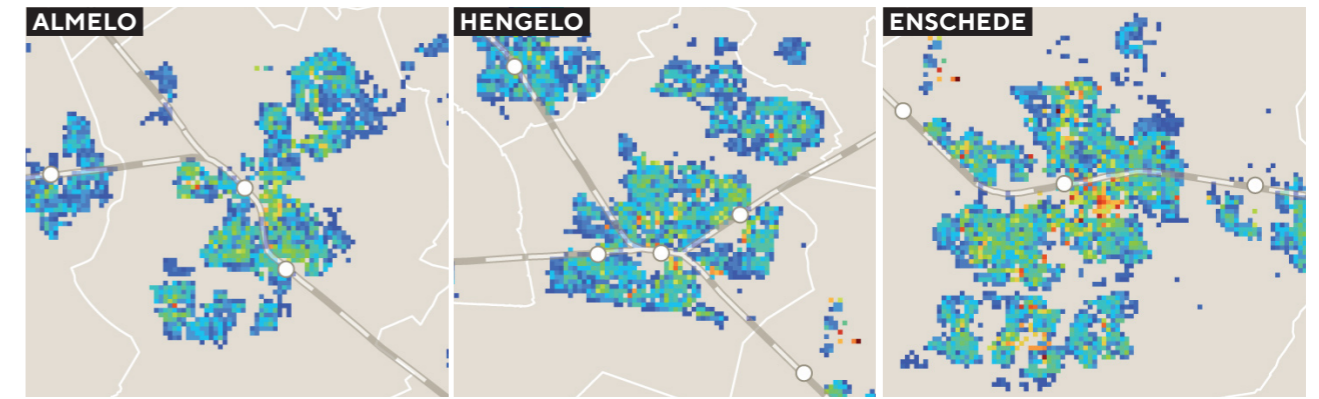
Slimme functiecombinaties en mogelijkheden om investeringen versneld tot uitvoering te brengen, zijn verkend. Op onderdelen wordt dat nog verder uitgewerkt in regionale beleidsdocumenten. Denk hierbij

aan de Ruimtelijk Economische Visie van de provincie Overijssel, (actualisaties van) omgevingsvisies, de Regionale Woonagenda Twente en de Woondeal. Ook in coalities en samenwerkingsverbanden wordt aan de samenhang verder gewerkt, met name met de andere Twentse gemeenten, maatschappelijke partners en het Rijk.

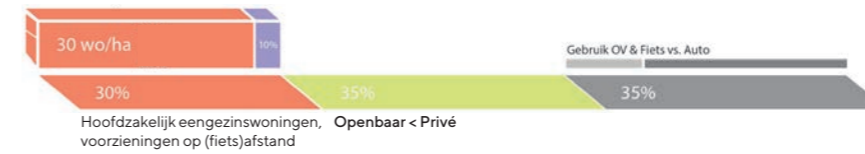
1 Ruimte voor klimaatadaptatie en energietransitie, een duurzaam en (circulair) economisch groeipotentieel, sterke en gezonde steden en regio's en een toekomstbestendige ontwikkeling van het landelijk gebied

HOOGSTEDELIJK

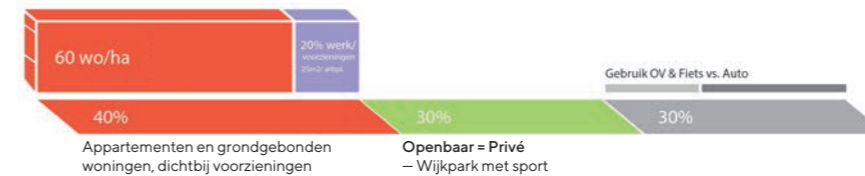
In Almelo, Hengelo en Enschede wordt onder andere ingezet op het verder doorzetten van ontwikkelingen rondom de belangrijke stationsgebieden. Dit worden hoogstedelijke gebieden met een bruisende en compacte mix van wonen, werken en voorzieningen. Sleutel voor succes is niet hoogbouw - het kan ook zonder - maar groen en openbare ruimte van hoge kwaliteit en een goed geprogrammeerde begane grond. Samen vormen ze plekken van ontmoeting. Referenties zijn: Céramique in Maastricht, Kabeldistrict in Delft, De Caai in Eindhoven of Leidsche Rijn te Utrecht.

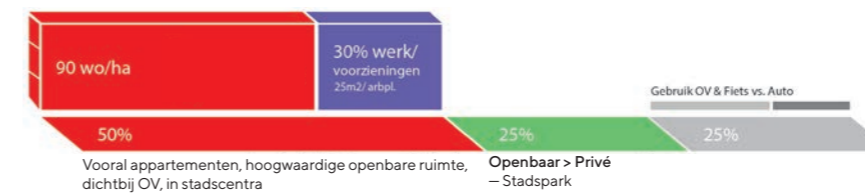
GROENSTEDELIJK dichtheid 30 wo/ha

BUITENCENTRUM dichtheid 60 wo/ha

CENTRUMSTEDELIJK dichtheid 90 wo/ha

HOOGSTEDELIJK dichtheid 120 wo/ha

2

REGIONALE INVESTERINGSG- OPGAVEN

De Regionale Stedelijke Investeringsagenda omvat vier opgaven: versterken van de economische kracht van Twente, benutten van de positie van de regio aan (internationale) corridors, ontwikkelen van een hoogstedelijk vestigingsmilieu en uitbouwen van het groenblauwe netwerk in de regio. Deze opgaven hangen nauw met elkaar samen. In dit hoofdstuk werken we ze stuk voor stuk verder uit.

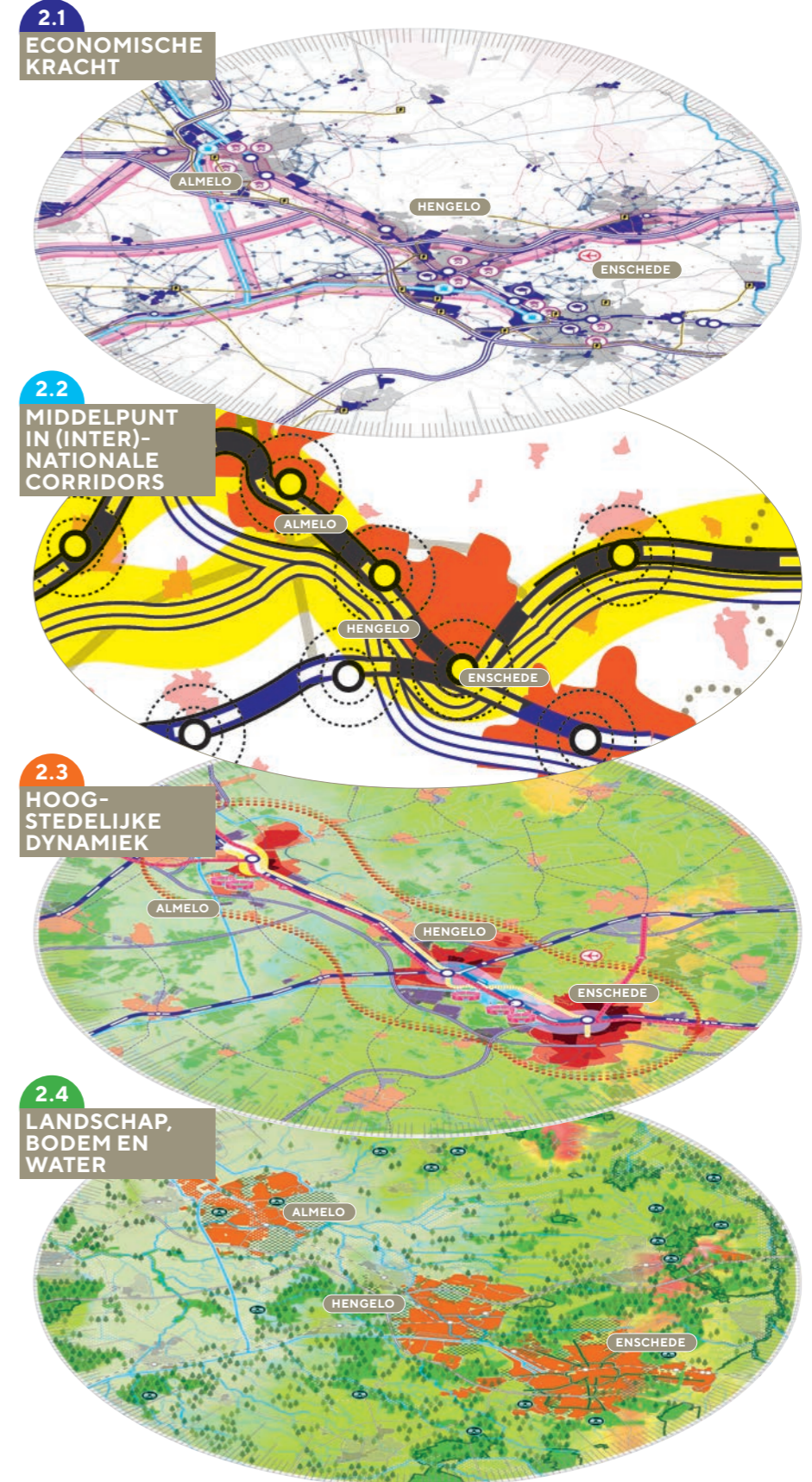
De RSIA neemt een integraal perspectief. Om de verschillende facetten voor het voetlicht te brengen onderscheiden we vier onderling samenhangende thema's. Deze thema's zijn niet uitsluitend en overlappen deels met elkaar. Zo is bereikbaarheid te herkennen in alle thema's, maar vanuit een andere invalshoek. De opgaven uit de lopende rijksprogrammas zijn te herkennen in de vier onderling samenhangende thema's:

2.1 Economische kracht over vestigingsvoorwaarden en locaties en de bijbehorende infrastructuur in brede zin. Raakt o.a. aan Programma Werklocaties, Circulaire Economie en energie gerelateerde programma's;

2.2 Middelpunt in (inter)nationale corridors over multimodale bereikbaarheid en verbondenheid. Raakt aan programma's over mobiliteit en bereikbaarheid.

2.3 Hoogstedelijke dynamiek over verstedelijking, voorzieningen en verbondenheid. Raakt o.a. aan Programma Woningbouw, Groene en Gezonde Leefomgeving en programma's over mobiliteit en bereikbaarheid;

2.4 Landschap, bodem en water raakt o.a. aan Water en Bodem Sturend en andere watergerelateerde programma's;

2.1 Economische kracht

In 2050 is Twente de groene technologische machinekamer van Europa. Het economische ecosysteem rond Universiteit Twente staat dan internationaal op de kaart. Overal ter wereld wordt Twentse hightech gebruikt. De verschillende werklocaties zijn in 2050 geherstructureerd en verduurzaamd. Nieuwe zijn toegevoegd. De regio bezit daarmee een rijk portfolio aan topwerklocaties. Deze vinden naadloze aansluiting bij het regionale onderwijs en de arbeidsmarkt. In hoogstedelijk Twente is een leven lang leren voor iedereen toegankelijk.

(Top)werklocaties en bedrijventerreinen ontwikkelen

De vraag naar bedrijventerreinen in Twente bedraagt tot 2050 circa 650 hectare.

Op diverse plekken wordt gekeken hoe we aan deze vraag kunnen voldoen. Verschillende topwerklocaties worden in combinatie met bestaande bedrijventerreinen ingezet om de economie te versterken en een bijdrage te leveren aan de verdere ontwikkeling van de technologische topregio. Het gaat met name om:

- Het Kennispark Twente (startups)
- De High Tech Systems Park (scale-ups)
- Het XL Businesspark
- Technology Base (testen en experimenteren en doorontwikkelen)
- Connect-U: Stadscampus (samenkomst van onderzoek, onderwijs en ondernemers)

Iedere locatie heeft een eigen kracht die complementair is aan andere locaties. Bestaande werklocaties worden versterkt door bedrijventerreinen te herstructuren, te verduurzamen en te vergroenen, te intensiveren en waar mogelijk uit te

breiden, daaronder de ontwikkeling van XL Businesspark 2. Hierbij wordt rekening gehouden met bedrijfsverplaatsingen.

Krachtig economisch ecosysteem

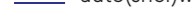

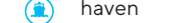

De RSIA zet in op een ecosysteem voor economie, bedrijvigheid en talentontwikkeling. Dat ecosysteem heeft kernpunten in de drie steden waar de Universiteit Twente, Saxion hogescholen, kunstacademie AKI ArtEZ Academie en ROC van Twente zijn gevestigd, evenals de bedrijven in het technologisch topsegment. Het ecosysteem strekt zich vervolgens uit over grenzen, ook voorbij de regio en de landsgrens. In dit systeem is ruimte voor laboratoria, fieldlabs en clusters waar experimenten, onderzoek, onderwijs en bedrijvigheid samenkomen. Een voorbeeld is het triple-helix samenwerkingsverband in de Twente Board.

Het ecosysteem is goed bereikbaar en goed ontsloten met een energie-infrastructuur die past bij het type bedrijvigheid. De verbinding met het bedrijfsleven is sterk en er is ruimte voor studenten

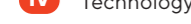
2.1 TWEENTE ECONOMISCHE KRACHT

LEGENDA

infrastructuur/economie

- spoorwegen
- stations
- auto(snel)wegen
- TEN-T
- kanaal
- haven
- Twente Airport
- gasleiding
- hoogspanningsleiding
- verdeelstation

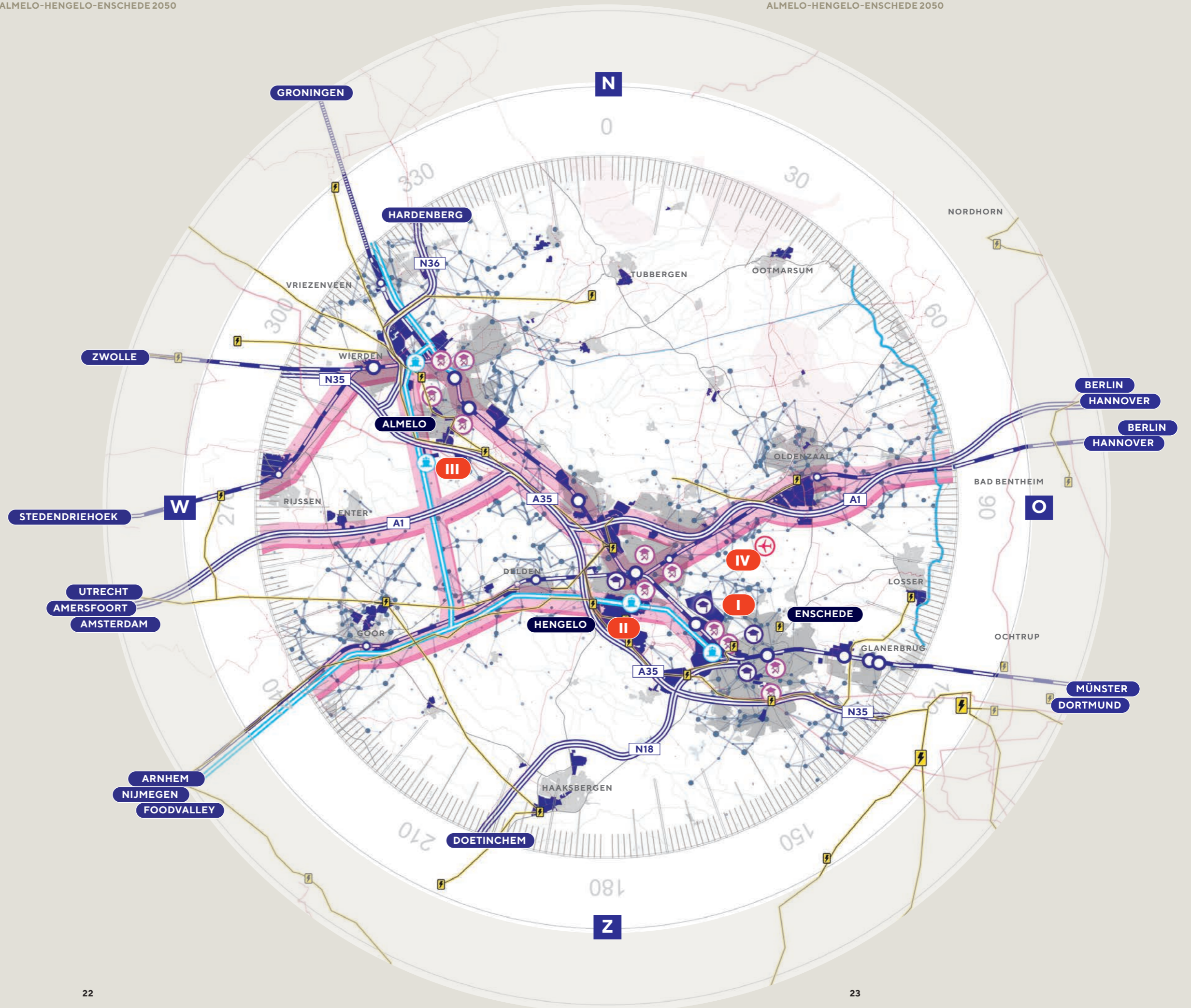
topwerklocaties Campus Twente

- Kennispark Twente
- High Tech Systems Park
- XL Businesspark
- Technology Base
- overige werklocaties

onderwijslocaties

- MBO
- HBO en WO

data: geoportaaloverijssel.nl

om kennis en uitvindingen in praktijk te brengen. Er is ruimte voor startups om tot business en grote groeiende bedrijven te komen. Op deze manier versterken we het gebied als vliegwiel voor innovatie en ondernemerschap.

Talentbehoud en ontwikkeling

We positioneren hoogstedelijk Twente als een internationale kennishub. Daarbij zetten we in op samenwerking en uitwisseling. Om talent te behouden, aan te trekken en op te leiden wordt het netwerk van bedrijven versterkt. In Almelo, Hengelo en Enschede is een leven lang leren mogelijk. De verbinding met de omliggende gemeenten wordt versterkt middels een hubsysteem aan de randen van de stad. Hiervoor is een impuls in personen- en goederenvervoer nodig via fiets-, snel-, spoor- en vaarwegen. Het vergroot de bereikbaarheid van arbeidspotentieel voor het bedrijfsleven.

Energie

Een betrouwbare energievoorziening is een randvoorwaarde voor economische ontwikkeling. Er is ruimte voor een regionaal programma voor opwekking van hernieuwbare energie passend bij stedelijke ontwikkeling en landschappelijke kwaliteit. Er wordt geïnvesteerd in de ontwikkeling van regionale energielandschappen met ruimte voor zonnevelden en windturbines. Daarnaast zijn investeringen nodig om bestaande woningen energiezuiniger te maken. De energie-infrastructuur wordt versterkt. Netcongestie wordt tegengegaan door de netinfrastructuur waar mogelijk uit te breiden, onder andere met ondergrondse hoogspanningskabels, en door de netinfrastructuur slimmer in te zetten. Daarnaast is een investering nodig in de verkenning en mogelijke aanleg en uitbreiding van warmtenetten. De ontwikkeling van de energietransitie voor de havengebieden wordt verkend.

2.2 Middelpunt in (inter)nationale corridors

In 2050 heeft hoogstedelijk Twente haar ligging op de verschillende (inter)nationale corridors stevig verankerd en benut. Almelo, Hengelo en Enschede zien zichzelf niet langer alleen als draaischijf maar als de plek waar waarde wordt toegevoegd. De bereikbaarheid per weg, spoorweg en vaarweg is excellent. Bewoners, bezoekers en werkenden van de steden en de omliggende kernen verplaatsen zich gemakkelijk via fietssnelwegen, comfortabele mobiliteitshubs en het 24/7 HOV-netwerk.

Verbetering (inter)nationale bereikbaarheid

De regio Almelo, Hengelo, Enschede kent nu al verschillende (inter)nationale verbindingen over weg en spoor. Deze zijn echter van wisselende kwaliteit en/of comfort. Bij een schaa sprong in verstedelijking hoort een versterking van de (inter)nationale bereikbaarheid. Daarvoor zetten we in op een intraregionaal mobiliteits- en openbaarvervoersysteem.

De ambitie is dat Twente vanuit het noorden (Zwolle en Groningen) en zuiden (Arnhem-Nijmegen en Eindhoven) in maximaal 1 uur en 15 minuten per OV comfortabel bereikbaar is. Dit vraagt om investeringen in betere spoorverbindingen, zoals de corridor Zwolle – Twente – Münster en via de Nedersaksenlijn.

Daarnaast zijn structurele oplossingen nodig voor de verkeersveiligheids- en capaciteitsknelpunten van de A1, A35, N35, N36, van de knooppunten Azelo en Buren en van het onderliggende wegennet. Twente Airport wordt verder ontwikkeld tot e-hub passend bij hoogstedelijk Twente.

Voor het goederenvervoer zetten we in op versterking van de spoorcapaciteit, auto-wegen en het Twentekanaal.

Verbetering regionale bereikbaarheid

Een verbetering van de bereikbaarheid van de stedelijke kernen is nodig om de

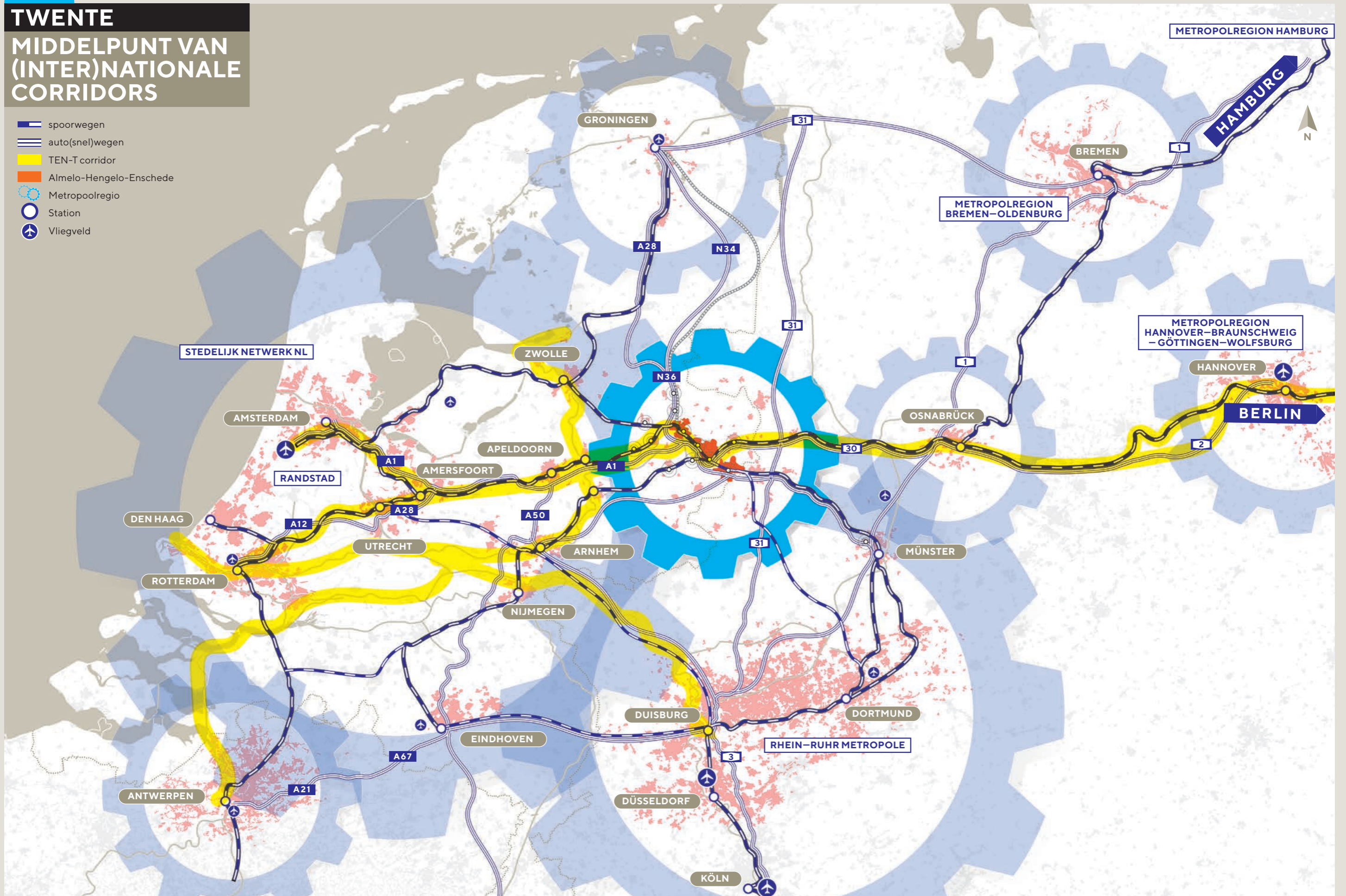
woon- en werklocaties en regionale voorzieningen op een slimme en toekomstbestendige manier te verbinden. We blijven gezamenlijk zoeken naar oplossingen voor structurele veiligheids- en capaciteitsknelpunten in de bereikbaarheid van Twente. Het daily urban system wordt verbeterd op basis van het STOMP-principe voor de inrichting van de ruimte: Stappen, Trappen, Openbaar vervoer, Mobility as a service en Privéauto.

Snelfietspaden en het stimuleren van langzaam verkeer dragen bij aan de ontwikkeling van dit principe. Dit vraagt om bijvoorbeeld een fietsbrug met snelfietspaden over het Twentekanaal om de verschillende steden met elkaar te verbinden. Tussen de stedelijke spoorzones en kernen van Almelo, Hengelo en Enschede zetten we in op een hoogwaardig OV-systeem in combinatie met een snelfietspadennetwerk, zoals de F35. Onder andere door het verbeteren van het functioneren van de ringwegenstructuur. Zo creëren we kansen voor het stimuleren van de economie, toename van arbeidsplaatsen, studenten en bezoekers van de binnensteden. We clusteren de woningbouwopgave bij stations en bestaande vervoersassen. Om de nabijheid van de landschappelijke kwaliteit te vergroten, zetten we in op een 15-minutenprincipe voor bereikbaarheid van het groen vanuit de steden.

TWENTE

MIDDELPUNT VAN (INTER)NATIONALE CORRIDORS

- spoorwegen
- auto(snel)wegen
- TEN-T corridor
- Almelo-Hengelo-Enschede
- Metropoolregio
- Station
- Vliegveld

2.3 Hoogstedelijke dynamiek

In 2050 worden Almelo, Hengelo en Enschede beleefd en geleefd als één gebied, afgewisseld met groene ruimtes. Twentenaren kunnen hier een passende wooncarrière doormaken. De regio is rijk aan woonmilieus: van lommerrijk wonen in het groen tot aan hoogstedelijk wonen in de centra. De steden zijn levendig dankzij de unieke mix van kennisinstellingen, innovatieve bedrijvigheid, techniek, cultuur en voorzieningen. De theaters en poppodia ontvangen internationale artiesten, er zijn uitmuntende sportfaciliteiten en spraakmakende musea.

Bevolkingsontwikkeling

Almelo, Hengelo en Enschede tellen nu circa 317.000 inwoners. De gezamenlijke ambitie is een bevolkingsgroei van circa 100.000 inwoners tot 2050 mogelijk te maken. Deze groei gaat hand in hand met werkgelegenheidsontwikkeling. Gezien de economische identiteit van het gebied groeit de bevolking voornamelijk door (inter)nationale arbeidsmigranten: in hoge mate young professionals die de innovatieve economie van nieuwe kennis en creativiteit voorzien. In verband hiermee wordt een ruim aanbod voor starters op de woningmarkt ontwikkeld, in hoogwaardige stedelijke woonmilieus met voldoende plek voor sociaal en betaalbaar wonen.

Tegelijk moet wonen in de regio voor alle doelgroepen bereikbaar zijn, met veel groen in de wijken, met ontmoeting en zorg in nabijheid. Het doel is te zorgen voor de juiste woningen en voorzieningen op de juiste plek om doorstroming te bevorderen én de bestaande woningvoorraad te verduurzamen, aardgasvrij te maken en te isoleren.

Versterking van de leefkwaliteit en het vestigingsklimaat draagt bij aan de ontwikkeling en het behoud van talent in de regio. De ambitie is dat de woningvoorraad in balans is en toekomstbestendig is.

Woningen toevoegen

Om de bevolkingsgroei te accommoderen moeten we minimaal 69.000 woningen

toevoegen aan de bestaande voorraad. Dit is veel meer dan de ambitie uit de Regionale Woonagenda Twente (2021). Daarin is sprake van 22.000 woningen voor heel Twente. Het is ook meer dan de ambitie uit de Woondeal Twente (2022).

De ambitie is om drie bruisende hoogstedelijke centra te realiseren in synergie met vitale kernen. Daarvoor is het noodzakelijk om de agglomeratiekracht van Twente te vergroten. Samen met extra OV-verbindingen worden de centrale knooppunten geïntegreerd tot een hoogstedelijk weefsel.

Hoogstedelijke centra en vitale kernen

Het accent in de woningbouw ligt bij inbreiding. De spoorzones Hengelo-Enschede en Almelo Centraal bieden grote kansen voor een versnelling van de woningbouwopgave. Deze ontwikkelingen zijn belangrijke bouwstenen van de RSIA. Hier wordt ingezet op hoogstedelijke woonmilieus, als aanvulling op bestaande woonmilieus in de wijken.

Verdichting door het concentreren van massa geeft draagkracht voor een divers en aantrekkelijk cultureel en leisure-aanbod. Daarmee is hoogstedelijk Twente vervolgens beter in staat om het talent in de regio te houden en het carrièreperspectief voor jong talent te vergroten.

2.3

TWENTE

HOOG-
STEDELIJKE
DYNAMIEK

AMSTERDAM
ZUID

AMERSFOORT

UTRECHT

LEGENDA

verbindingen

- auto(snel)wegen
- spoorlijnen
- busverbindingen
- HOV
- F35

agglomeratiekracht

- intercitystations
- stations
- bedrijventerrein

reuring

- I Kennispark Twente
- II High Tech Systems Park
- III XL Businesspark
- IV Technology Base
- Twente Airport
- sportstadion
- Spoorzone Almelo
- Spoorzone Hengelo-Enschede
- Hoogstedelijk
- Centrumstedelijk
- Buitencentrum/overige

data: geoportaaloverijssel.nl

ZWOLLE

W

DEVENTER

APELDOORN

ZUTPHEN

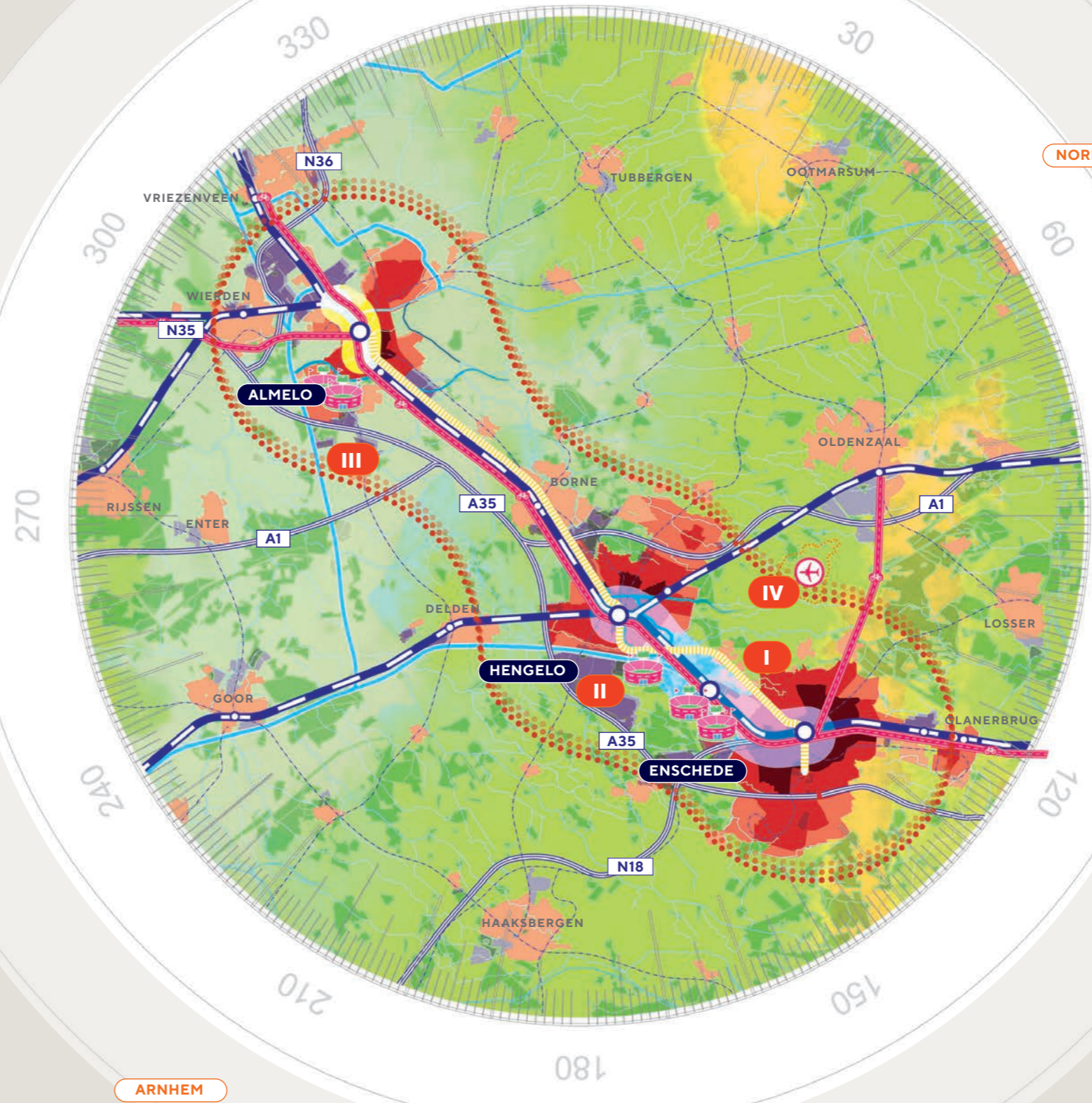
ARNHEM

NIJMEGEN

N

0

Z

NORDHORN

O

BAD BENTHEIM

MÜNSTER

DORTMUND

DUISBURG

RHEINE

Leefbaarheid en dynamiek

De kwalitatieve opgave ligt in het creëren van meer reuring en dynamiek in de. We richten ons op de toekomstige generaties door in te zetten op gezondheid, leefkwaliteit en het bestendigen van sociale structuren. Het gaat om maatschappelijke voorzieningen op het gebied van leren, zorg, buurtcentra, cultuur, sport en spel.

Reuring wordt gecreëerd door een toename in regionale en stedelijke voorzieningen. In de binnenstad en spoorzones krijgt de leefkwaliteit een impuls. Hier gaat het om een vitaal winkel- en horeca-aanbod, passend bij de hoogstedelijke dynamiek.

De toename vindt plaats bovenop het huidige aanbod aan voorzieningen. De culturele identiteitsdragers uit het industriële verleden zijn plekken waar deze voorzieningen en reuring een nog grotere plek krijgen. We benutten de kansen om het cultuuraanbod te verbinden met (immaterieel) erfgoed en de vrijetijdseconomie. Zo wordt het culturele ecosysteem versterkt.

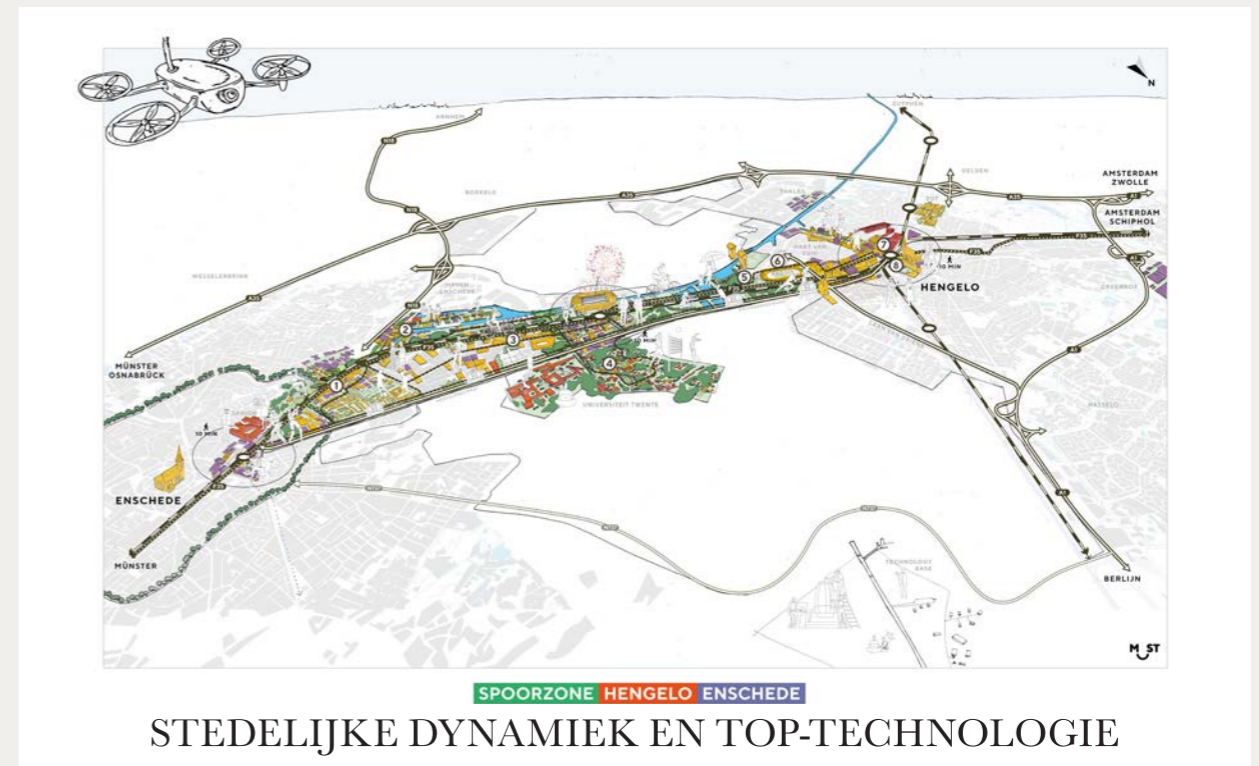
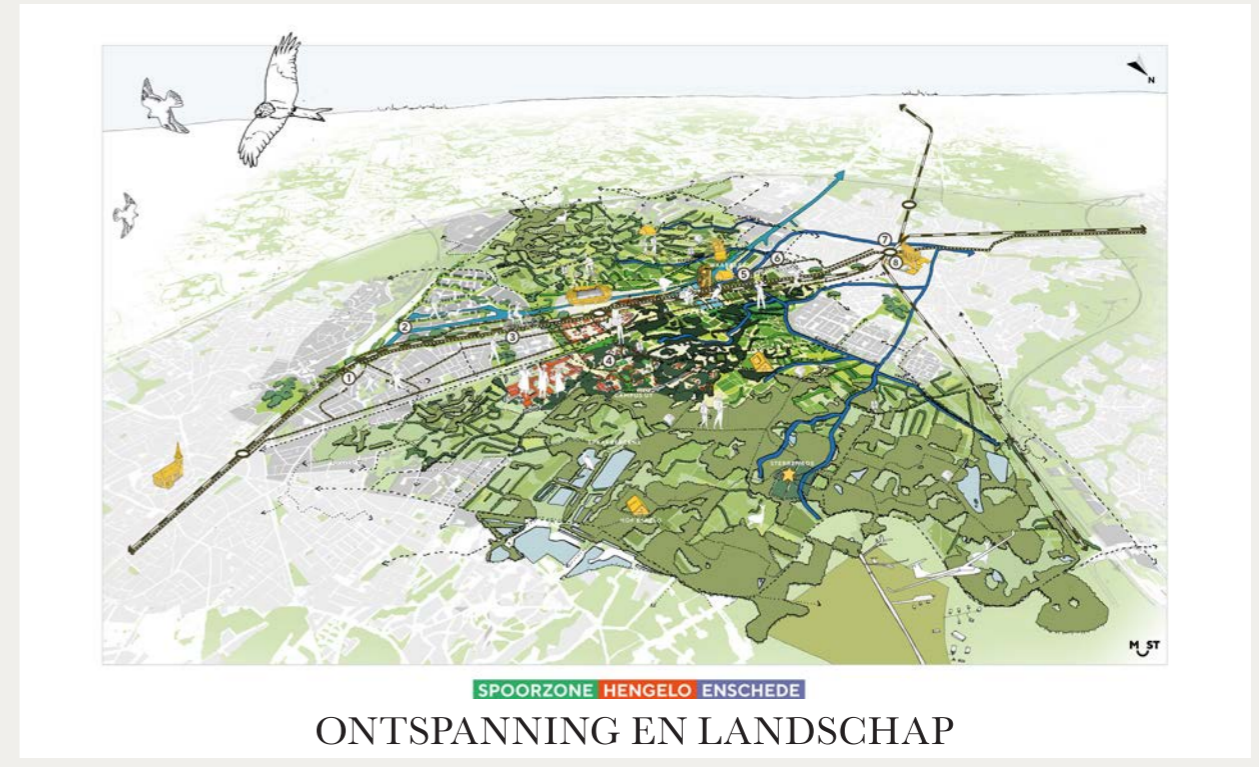
Spoorzone Almelo Centraal

In het hart van Almelo ligt spoorzone Almelo met centraal het intercitystation. Het gebied van 60 hectare is belangrijk knooppunt in het spoornetwerk van Oost-Nederland. Spoorzone Almelo Centraal wordt het middelpunt van een intens, divers en grenzeloos stuk stad dat verbindt, waar een groot deel van de woningbouw-opgave wordt gerealiseerd, ruimte voor werken en voorzieningen wordt gecreëerd en de ruimtelijke kwaliteit wordt verbeterd. Er wordt ingespeeld op de cultuurhistorie, het aanwezige erfgoed en andere specifieke kwaliteiten van de plek om een jonge, actieve en internationaal georiënteerde doelgroep aan zich te binden. Met slimme keuzes in de openbare ruimte en de verkeersstructuur ontstaan plekken voor groen, waterberging en verblijfsplekken.

Spoorzone Hengelo-Enschede (SHE)

De Spoorzone Hengelo-Enschede (SHE) is het gebied rondom de stations Hengelo, Kennispark en Enschede. SHE is een samensmelting van drie stationsgebieden in twee gemeenten tot één levendig stadsdistrict en staat voor een meer uitnodigend en toegankelijk tussengebied tussen Hengelo en Enschede. SHE presenteert zich als een unieke plek waar stad en landschap in elkaar overgaan en is een langjarig programma voor een schaa sprong. Het draait om samenwerking tussen gemeenten Hengelo, Enschede en (markt)partijen en staat voor significante en duurzame groei van de steden en van bedrijven en organisaties. SHE is een belangrijk vliegwiel voor de doorontwikkeling van de technologische topregio Twente naar een stedelijk leven op zijn Twents.

bron: MUST

2.4 Landschap, bodem en water

In 2050 is hoogstedelijk Twente de regio waar je altijd buiten bent. Water en groen zijn beleefbaar. Kabbelende beken en wuivend groen geven een aangenaam contrast ten opzichte van de hoogstedelijke dynamiek. Via een netwerk van fiets- en wandelpaden ben je zo in een van de lommerrijke landgoederen of bosgebieden. Om het landschap gezond te houden, vervult hoogstedelijk Twente een belangrijke rol in het regionale watersysteem: ontspringen en infiltreren rondom Enschede, stuwen en stromen rondom Hengelo en vloeien en bergen rondom Almelo.

Groen en landschap

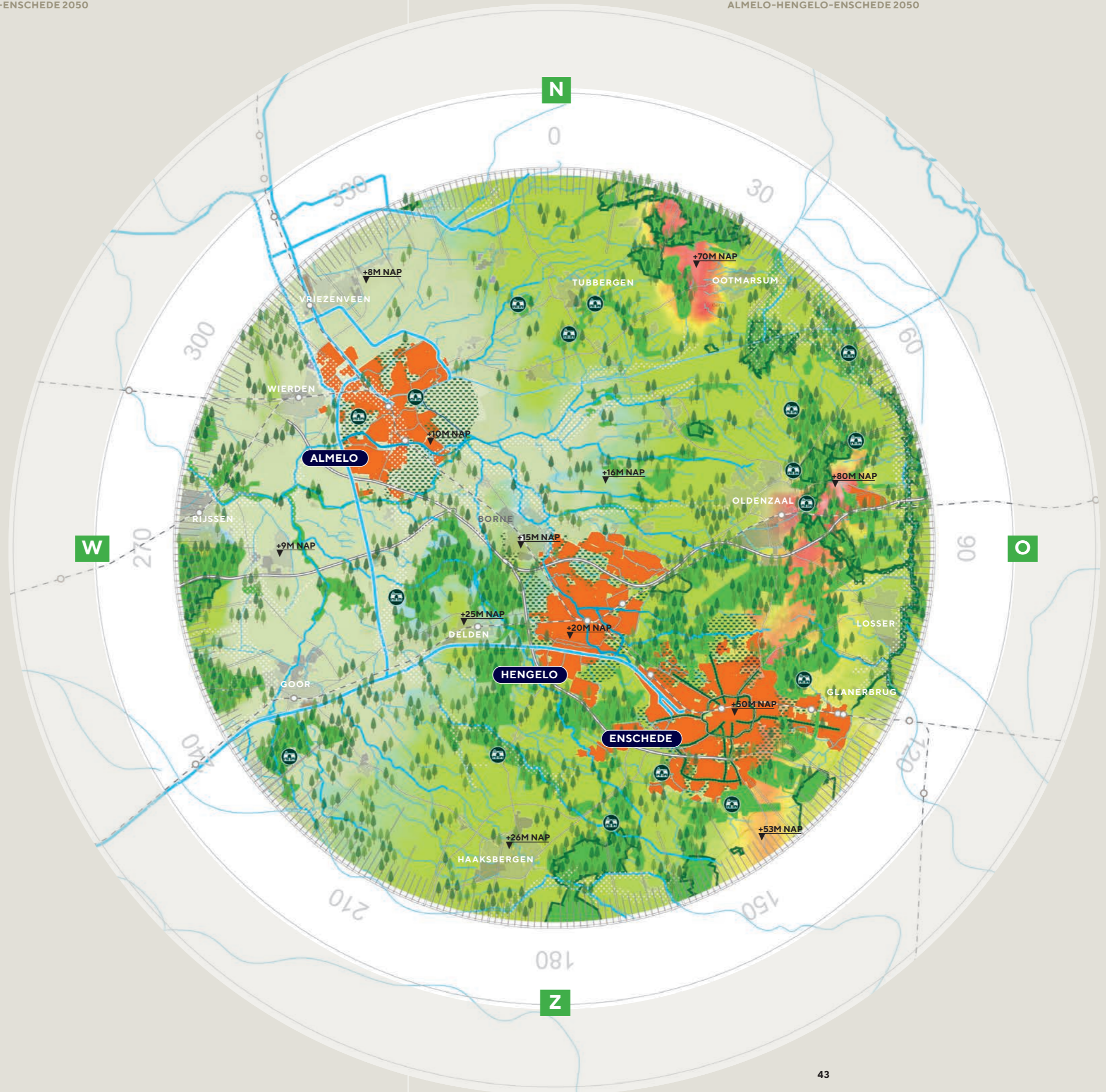
De landschappelijke kwaliteit van Twente ligt besloten in de diversiteit van landschapstypes zoals het kleinschalige boerenlandschap met essen en beken en de uitgestrekte hoogveengebieden. Vanuit de hoogstedelijke groeion ontwikkeling neemt de vraag naar ruimte voor recreatie toe. In Almelo, Hengelo en Enschede wordt ingezet op

het bereikbaar maken van groen vanuit verstedelijkt gebied.

Landschapsinclusief ontwikkelen is de basis voor leefbaarheid, recreatie, gezondheid en ruimtelijke kwaliteit. De leefkwaliteit wordt versterkt door de groenstructuren in de stad te verbinden en de kwaliteit van het landelijk gebied door te trekken naar de stad. De groenstructuur wordt zó ontwikkeld dat deze toegankelijk, bruik-

2.4

TWENTE
LANDSCHAP,
BODEM EN
WATER

LEGENDA

hoog en laag Twente

- 60m +NAP
- 50
- 40
- 30
- 20
- 10

watersysteem

- ▨ historische beekdalen
- ▬ kanaal
- ▬ waterlopen

groene verbindingen

- ▬ Natuur Netwerk Nederland
- Natura 2000
- bosgebieden
- ▬ groene verbindingen
- ▨ groene overgangzones
- landgoed (gebouw)

data: geoportaaloverijssel.nl

baar en beleefbaar is. Groene gebieden zijn binnen 15 minuten lopen vanaf elke plek bereikbaar. Het landschap wordt met de stad vervlochten via beken en groen en biedt daarmee ruimte voor biodiversiteit. Op hete dagen zorgt de buitenruimte voor verkoeling en op natte dagen is er de ruimte voor waterberging. Deze inrichting van de openbare ruimte nodigt bovendien uit tot een gezonde leefstijl.

Waterbeheer

Almelo, Hengelo en Enschede liggen hoog en droog. In vergelijking tot het westen van Nederland is dat op lange termijn een voordeel. Investeringen in deze regio

zijn immers duurzamer. Maar er zijn ook uitdagingen. Hengelo en Enschede hebben een verantwoordelijkheid voor droge voeten in het lager gelegen westen. Er zijn verschillende manieren om water langer vast te houden. De sleutel ligt bij verdere ontwikkeling van het Twentse groenblauwe netwerk. Met verdere ontwikkeling van dit netwerk wordt bovendien verdroging in Twente voorkomen.

Om oppervlaktewater, grondwater, waterkwaliteit, waterkwantiteit en waterveiligheid in balans te houden wordt ingezet op ontwikkelingen die een regeneratieve bijdrage leveren aan een vitale bodem, ecologie en het watersysteem.

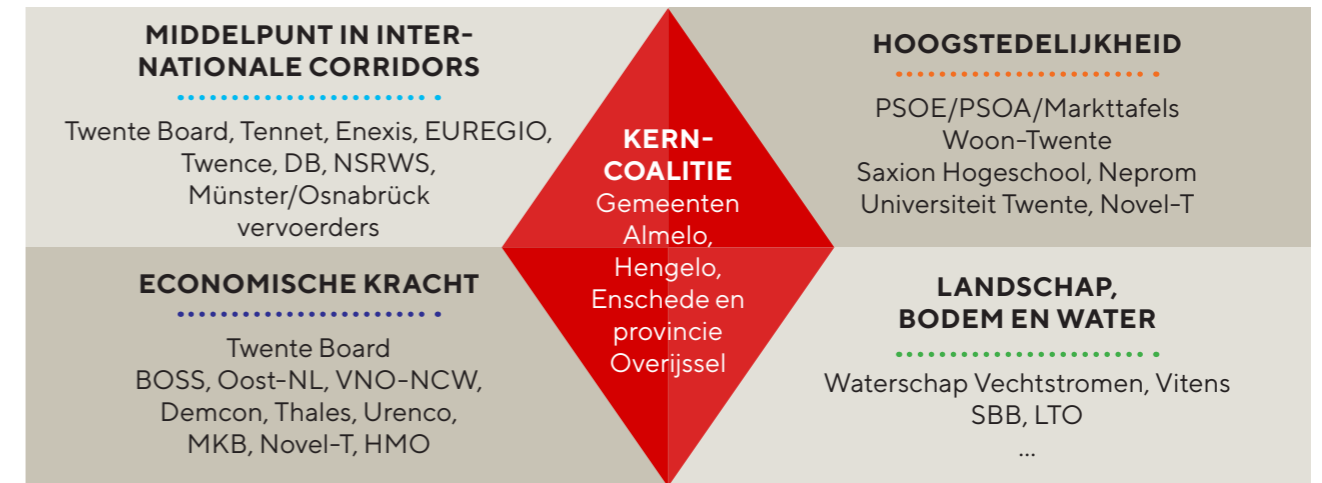

Het regionale watersysteem:

Het regionale watersysteem: ontspringen en infiltreren rondom Enschede, stuwen en stromen rondom Hengelo en vloeien en bergen rondom Almelo

Figuur 1. Kern-coalitie in relatie tot maatschappelijke coalitiepartners

3

SAMENWERKING VANUIT COALITIES

Almelo, Hengelo en Enschede zijn onlosmakelijk verbonden met de omgeving; vraagstukken bewegen zich over gemeentegrenzen heen en de opgaven in landelijk Twente raken aan die in de steden. De ambities van de RSIA zijn hoog en de uitvoering zal forse inzet en investeringen vergen. Die komen niet enkel van de drie Twentse steden en de provincie Overijssel zelf. Ook de partners uit de regio en daarbuiten zijn hierin nodig: zowel van de landelijke overheid als van maatschappelijke en private partijen in de regio.

Voor de uitvoering van de investeringsopgaven zijn vier coalitielagen onderscheiden. Iedere laag kent een andere manier van organisatie en samenwerking. De opgave staat daarbij centraal. De wijze van samenwerking volgt. Niet andersom.

3.1 Kerncoalitie

GEMEENTEN ALMELO, HENGELo, ENSCHEDe EN DE PROVINCIE OVERIJSSeL

De kerncoalitie werkt samen aan de RSIA en zal ook samenwerken bij de uitvoering ervan. Dat vraagt inzet in tijd, capaciteit, kennis en geld. Voor nu, maar zeker ook voor de langere termijn. De samenwerking is structureel, zowel op ambtelijk als bestuurlijk niveau. Inmiddels zijn hiertoe concrete afspraken vastgelegd in intentieovereenkomsten. Deze worden verder uitgewerkt in bestuurlijke samenwerkingsafspraken.

3.2 Twentse coalitie

TWENTSE GEMEENTEN BUITEN DE DRIE STEDEN

Almelo, Hengelo en Enschede zijn cultureel, ruimtelijk en economisch sterk verweven met de omliggende gemeenten. De Twentse gemeenten buiten deze drie steden maken gebruik van de aanwezige en hoogwaardige stedelijke voorzieningen zoals werkplaatsen, kennis- en onderwijsinstellingen en infrastructuur. De RSIA wordt daarom door de bredere regio Twente ondersteund. We kijken ook verder dan de Twentse regio: naar buurregio's Achterhoek, Stedendriehoek en regio Zwolle. Ook naar Duitsland via MONT, een samenwerking tussen Münster, Osnabrück en Almelo, Hengelo en Enschede.

3.3

Maatschappelijke coalitie

NETWERK VAN MAATSCHAPPELIJKE PARTIJEN (PUBLIEK, SEMI-PRIVAAT EN PRIVAAT)

Twente kent een rijk netwerk van maatschappelijke (publieke, semi-private en private) partijen. De samenwerking met deze partijen krijgt vorm in vier thematische coalities, naar analogie van de investeringsopgaven uit de RSIA.

Voor de woningopgave zijn bijvoorbeeld woningcorporaties, bouwpartijen en ontwikkelaars cruciaal. Voor de mobiliteitsambitie gaat het om partijen als NS, ProRail, Rijkswaterstaat en de deelmobiliteitsmarkt. Voor de economische kracht is samenwerking nodig met de Twente Board, de onderwijsinstellingen en de Twentse (high-tech) bedrijven.

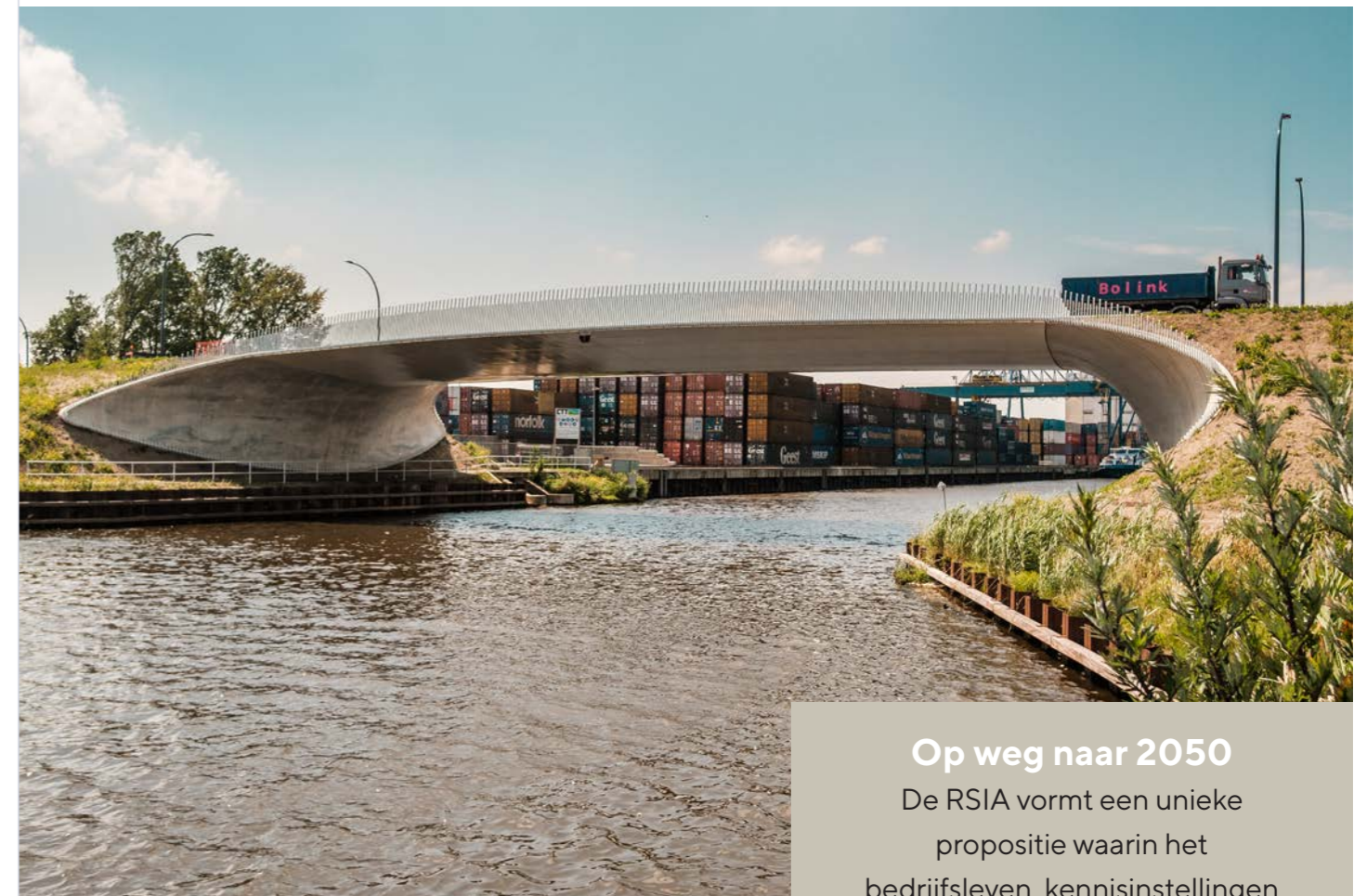
De betrokken partijen vinden via de maatschappelijke coalitie thematische aanknopingspunten om gedeelde ambities te realiseren. Daarbij is de opgave bepalend voor de vorm van de coalitie en de aard van de samenwerking. Soms is het halen, soms is het brengen en soms is het co-creëren.

3.4

(Inter)nationale coalitie

EUROPA, DE G40, EUREGIO, NOORDRIJN-WESTFALEN, HET RIJK EN DE BELANGENORGANISATIES VNG EN HET IPO

Voor het bereiken van de regionale en nationale doelen is steun in brede zin van hogere overheden en Europa onontbeerlijk. Vaak gaat het om beleidsmatige en juridische en (gedeeltelijke) financiële ondersteuning van de opgave. Andere keren gaat het om ondersteuning met expertise.

Op weg naar 2050

De RSIA vormt een unieke propositie waarin het bedrijfsleven, kennisinstellingen en de overheden samenwerken aan één opgave. Deze opgave vergt een investering van circa 22 miljard euro, door markt en overheid op te brengen. Het gaat overigens niet alleen om geld, maar ook om uitvoeringskracht, kennis, de inzet van regionale en nationale netwerken en de inzet of aanpassing van nationale en provinciale beleidsinstrumenten. De Twentse steden en de provincie Overijssel nodigen het Rijk uit gezamenlijk invulling te geven aan deze ambitie.

Op weg naar 2050.

Verantwoording

De Regionale Stedelijke Investeringsagenda Almelo – Hengelo – Enschede 2050 is opgesteld door TwynstraGudde en MUST in gezamenlijke opdracht van gemeente Almelo, gemeente Hengelo, gemeente Enschede en provincie Overijssel.

KERNTEAM RSIA
Gemeente Almelo
Gemeente Hengelo
Gemeente Enschede
Provincie Overijssel

TwynstraGudde, MUST, september 2023

